

УДК 81'255.2:621.74

Куш Е. О.¹

Каніковський Р. С.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-310м НУ «Запорізька політехніка»

КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ ДИСКУРСОЛОГІЇ ТА ТЕКСТОЛОГІЇ

Термін «дискурс» є дуже поширеним у сучасній лінгвістиці та інших дисциплінах гуманітарного циклу. Кількість робіт, присвячених вивченню

дискурсу, його типів, вимірів, різноманітних дискурсних явищ та їх характеристик настільки значна, що науковці говорять про «дискурсний бум» у лінгвістиці [4, с. 7; 4, с. 16; 6, с. 106]. Походячи з латинського *discursus* (букв. *блукаати*), термін «дискурс» через французьку мову (фр. *discours* – *мовлення*) потрапляє в англійську, поширюючись і закріплюючись у ній. В англійській мові «*discourse*» отримує значення «*бесіда, виступ, діалогічне мовлення*» [7, с. 9].

Поняттєвий діапазон терміна «дискурс» на сьогоднішній день є досить широким. Дискурс співвідносять із типами та формами мовлення, принципами побудови повідомлення, його риторикою (монологічний, діалогічний, наративний, риторичний, іронічний тощо), характеристиками мовлення окремої людини та груп людей (особистісний, неповторний, колективний, авторитарний).

Дискурс розглядають і як функціональний стиль, різновид мовлення (усний, писемний, науковий, художній, діловий) [2, с. 12]. Під дискурсом також розуміють «зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами; текст, що розглядається в аспекті події ... промова, «занурена в життя» [1]; «складне комунікативне явище, що включає не тільки акт творення певного повідомлення, але й відображає його залежність від багатьох екстралінгвальних факторів: знань про світ, поглядів, думок, цілей, статусних характеристик учасників комунікативної взаємодії тощо» [6, с. 106]; «реалізація мови як системи знаків, мовлення, що актуалізує цю систему знаків для взаємодії людей через механізми їх свідомості, і мовленнєвої діяльності як цілеспрямованої соціальної дії для суспільної орієнтації та комунікації» [5, с. 162]. Наведені визначення вказують на те, що поняття *дискурс* включає в себе не тільки лінгвальний (мовний і мовленнєвий), але й екстралінгвальний (позамовний) аспекти, що у взаємодії визначають реальний зміст того чи іншого повідомлення, мовлення, тексту.

Дискурс протиставляється тексту, що виступає цілісною знаковою формою організації дискурсу. Множинність ракурсів розгляду тексту в гуманітарних науках, а також його поліфункціональна та багатопланова природа зумовлює неоднозначність його дефініції. Поняття «текст» (от лат. *textus* – *тканина, сплетення, з'єднання*) широко використовується не тільки в лінгвістиці, але й у літературознавстві, естетиці, семіотиці, культурології, філософії. Тлумачні словники пропонують різні визначення цього поняття. Так, наприклад, текстом вважається «будь-яке записане мовлення (літературний твір, документ, його частина, уривок), а також внутрішньо організована послідовність уривків письмового твору, мовлення, що є записаним або таким, що звучить, відносно закінченим за своїм змістом і будовою» [2, с. 13]. Пропонується також наступне визначення тексту: «будь-

яке мовлення, відбите у письмовому вигляді чи у пам'яті, написані чи сказані слова, які можна відтворити, повторити у тому ж самому вигляді» [3, с. 7].

Із становленням дискурс-аналізу як самостійної галузі лінгвістичних досліджень було з'ясовано, що значення дискурсу не обмежується писемним і усним мовленням, але включає також одиниці інших семіотичних кодів. Дискурс – це мова, занурена в життя, в соціальний контекст [4, с. 9]. Акцент в дослідженні дискурсу ставиться на його інтерактивній сутності. Саме тому поняття дискурсу корелює з поняттям комунікації, виступаючи подекуди синонімічним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Арутюнова, Н. Д. Дискурс [Текст] / Н. Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – С. 136-137.
2. Белова, А. Д. Поняття «стиль», «жанр», «дискурс», «текст» у сучасній лінгвістиці [Текст] / А. Д. Белова // Вісник «Іноземна філологія». – 2002. – Вип. 32–33. – С. 11-14.
3. Гальперин, И. Р. Текст как объект лингвистического исследования [Текст] / И. Р. Гальперин. – М. : КомКнига, 2006. – 144 с.
4. Демецкая, В. В. Дискурс и текст в переводе [Текст] / В. В. Демецкая // Когниция, коммуникация, дискурс. – Харьков : ХНУ им. В. Н. Каразина, 2010. – № 2. – С. 6-17.
5. Куц, Е. О. Критична перспектива дослідження дискурсу в сучасній лінгвістиці / Е. О. Куц // Наукові записки. Серія «Філологічні науки». – 2017. – Вип. 153. – С. 162-165.
6. Олешков, М. Ю. Дискурсивные категории в коммуникативном процессе (опыт лингвистического анализа) / М. Ю. Олешков // Филологические науки. – 2006. – № 4. – С. 105-114.
7. Fairclough, N. Media Discourse [Text] / N. Fairclough. – L. : Arnold, 1995. – 260 p.